

HOTARUL

◀ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶

Revistă literară și culturală

SUMAR:

Gh. Ciuhandu	Un crâmpei din mișcările românești dela Arad
Aron Cotruș	Decebal (versuri)
Al. Negură	Frământările dlui Alexandru
Petre Pascu	Tangențială (versuri)
I. Berlo	Geg (traducere din Giovanni Papini)
Marcel Olinescu	Strângătorul de zdrențe (versuri)
P. Bogdan	Eu și Esenin, Bilanț tomnatic (versuri)
Marcel Olinescu	Un om bine
P. Bogdan	Radu Gyr
Vladimir	Epigrame
Gh. Moșiu	Seară marină (versuri)
I. V. Racea	Tata (versuri)
Pan	Cronica Rîmată
Marcel Olinescu	Gravuri în lemn

Recenzii: Cărți: N. Popoviciu: „Omule, cunoaște-te! (p. p.) — Mihail Sadoveanu: „Frații Jderi“. — Ion Lascu: „Cooperativa școlară“ (m. o.) — Dridri Goronița: „Miresme din Banat“. — Savin Constant: „Versuri“. — Const. Graur: „Cu privire la Franz Ferdinand“ (a. n.). Reviste: „Fruncea“, „Transnistria“, „Plaiuri Săcelene“, „Pământul“, „Progres și Cultură“, „Orientări“, „Gând nou transilvănean“, „Kimondom“ (m. o.) — „Azi“ — „Luceafărul“ (a. n.).

Insemnări: Echipele — In anul acesta (m. o.).

Note: Discuții — Un mit — Despre neaderența lui I. L. Caragiale — Spiritul de grup (t. v.)

HOTARUL apare sub îngrijirea unui comitet de redacție, format din următorii membri ai „Ateneului Popular Arădan”: Barbu Pompiliu, P. Bogdan, Ciuhandu Gh., Constantinescu Al., Filipaș I., Găvănescu Eduard, Lupaș Octavian, Gh. Moțiu, Olinescu Marcel, Negură Al., Păun Mihai, Petre Pascu, Șt. Popovici, Pogana I., Isaia Tolan și Vuia Tiberiu.

HOTARUL apare lunar cu un singur număr dublu pentru lunile Iulie și August abonamentul fiind:

Pentru autorități, instituții și întreprinderi comerciale, financiare și industriale,
pe an — — — — 200 lei
pentru particulari — — 100 lei

* * *

HOTARUL va apare în 24 și 28 pagini.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PENTRU DOMNII AUTORI. Manuscrisele nepublicabile nu se păstrează și nu se înapoiază. Cele admise de comitet vor fi publicate în ordinea primirii. Domnii autori sunt rugați a trimite manuscrisele scrise la mașină, pe o singură pagină și perfect citibile.

Pentru tot ceiace privește *redacția*: manuscrise, cărți, reviste, etc. a se adresa:
Al. Negură, publicist, Arad

Abonamentele și tot ceiace privește *administrația*, se vor adresa
Al. Constantinescu, profesor, Bul. General Dragalina, Arad.

NOTA ADMINISTRĂȚIEI. Rugăm pe domnii abonați dar mai ales pe cei din provincie să ne trimită costul abonamentului pe anul trecut și pe anul în curs, pe adresa: Al Constantinescu, Arad, Bul. General Dragalina, 16. Apariția regulată a revistei e condiționată de plata regulată a abonamentului înfim pe care vi-l cerem. Rugăm deasemenea să ni-se comunice orice plângere în legătura cu apariția și expedierea revistei.

HOTARUL

Un crâmpei din mișcările românești dela Arad.

Gruparea dela „Ateneul Popular” și revista „Hotarul” s'a îndeletnicit să scoată la iveală o seamă de momente din viața românească de aici, mai veche și mai nouă: stări de lucruri din trecut și figuri culturale și politice din timp mai apropiat de noi. Gândul acestor scotociri în trecut comportă ostăneli și jertfe: pe unele le aducem noi, pe altele ni-le dau, alții, cu oarecare sgârcenie, chiar și sub raportul încurajării morale. Dar, împrejurarea aceasta, negativă, tot nu poate stângeni gândurile și străduințele noastre.

De data aceasta, însă, gruparea noastră este din plin încurajată prin aprecieri și informații de mare preț, cum sunt acelea ale P. Sf. Sale, veteranul episcop Roman dela Oradea, fiu mare și vrednic al acestui ținut. P. Sf. Sa adică, după ce a dat o prețioasă contribuție a sa prin valoroasa sa publicație „Tribuna și Tribuniștii”¹⁾ — asupra căreia revista „Hotarul” va reveni mai deaproape — în timpul din urmă ni-a pus la dispoziție o seamă de acte informative despre mișcările politice românești de aici. E vorba adică de o serie de procese verbale ale organizației Românilor din județul Aradului, în vederea luptelor politice la comitat și în politica națională a vremii.

P. Sf. Sa a hotărât să depună aceste acte, la loc sigur, aici în Arad, pentru a putea fi consultate de toți ceice vor să se

intereseze de trecutul nostru, de luptele românești purtate aici.

Pentru moment, procesele verbale din chestiune sunt la mâna mea, dorind să le cunosc mai deaproape.

Și pentru a ști și alții de existența lor, țin să dau următoarele informații despre ele și apoi să reproduc ceva din ele. Aceste documente încep cu procesul verbal dela 9/21 Oct. 1895, când s'a ținut în Arad o conferință a alegătorilor români din județ, în vederea restaurării membrilor din congregațiunea comitatensă.

În total, sunt douăsprezece procese verbale, cari ajung până la anul 1903, când a fost pusă în discuție chestia activității în politica Românilor din fostul stat ungar. Prin urmare n'avem decât să fim foarte recunoscători P. Sf. Sale, pentru că — salvând măcar acest mănunchiu din multele acte informative, oficiale, ale vieții politice românești arădane de atunci, — ne dă posibilitatea să cunoaștem o seamă de amănunte din frământările noastre politice de atunci.

Subsemnatul chiar m'am gândit, că aceste procese verbale, din cari publicăm mai jos unul, foarte caracteristic și instructiv — pe cel dela 12 Sept. 1901, — să le scot într'un mănunchiu, la îndemâna Românilor din aceste părți și pentru istoriograful de mai apoi. Bine înțeles, dacă, de pe urma acestor șire informative, s'ar manifesta oarecare interes.

Și-acum, las să urmeze procesul verbal.

¹⁾ Apărută ca No. 3—4 în seria editurii „Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat”, 1934.

PROTOCOL

luat în conferința membrilor partidului național român din congregațiunea comitatensă a Aradului, ținută la 12 Sept. st. nou 1901 în Arad.

Prezenți:

Mihai Veliciu, Dr. Nic. Oncu, P. Truția, Dr. Ioan Suciu, Const. Gurban, Ignatie Papp, Dr. I. Trailescu, Proc. Givulescu, Sava Raicu, Aug. Boțoc, Dr. S. Ispravnic, Ioan Rusu, S. Secula, Traian Vățianu.

No. 1.

Președintele Mihai Veliciu, după ce salută pe cei prezenți pentru întrunire, dechiară ședința de deschisă și aduce la cunoștință următoarele:

Ăstăvară, Dr. I. Raț, președ. partidului național român din Ungaria și Transilvania, a convocat pe mai mulți fruntași români la o consfătuire în Timișoara, la care din aceste ținuturi a luat parte D-Sa, cu d-nii Dr. Nic. Oncu și Vasile Goldiș. Aici s'a discutat și cei prezenți cu toții au convenit în următoarele păreri:

ca organizația de până acum a partidului național român din Ungaria și Transilvania să se susțină și pe viitor;

comitetul partidului să se întregască prin sine și anume: din Ungaria, ținutul nostru și cel din Bihor să fie reprezentat în comitet prin domnii P. Truția, Dr. Ioan Suciu, Procopie Givulescu și Dr. Aurel Lazar;

lupta dintre ziare să înceteze și dănsese să nu se mai războiască pe chestii personale. În locul ideilor și principiilor să nu discute afaceri, cari nu aparțin ziuristicii cinstite, ci acelea să rămână la forurile lor competente. Să nu critice, nici să dicteze linii de conduită partidelor din România, în loc de a nizuși să câștige bunăvoința tuturor acelora;

Consultarea aceasta din Timișoara s'a convocat și ținut în pripă, încât cei invitați n'au avut timp să consulte participarea lor ori neparticiparea cu clubul central din Arad. Pentru aceasta le aduce acestea ulterior la cunoștința clubului.

Se ia la cunoștință și se aprobă ulterior participarea și atitudinea re-

presentanților săi în acea conferință, precum și recomandările făcute, de dânsii întru întregirea comitetului partidului național din Ungaria și Transilvania.

No. 2.

Membrul Dr. Ioan Suciu raportează că în urma conferinței din Timișoara, împreună cu d-nii Petru Trația și Dr. Aurel Lazar, invitați fiind, au participat la ședința comitetului partidului național, ținută în Cluj la 5 Sept. st. n. Din însăși forma invitării ce li s'a făcut au observat rea credință din partea convocatorilor. Invitările li s'au trimis prin Dr. Ștefan C. Pop, care nici nu era propus din partea nimăru, de membru în comitet. Membrul al patrulea Procopie Givulescu defelie n'a fost invitat. Pentru neinvitare convocatorii s'au scuzat, că nu s'au putut ceti numele. Dr. Ștefan C. Pop, deși nu era membru, s'a prezentat în comitet, care comitet în urma excepțiilor ridicate, l-a încredințat pe Dr. Șt. C. Pop să fie reprezentant din partea ardelenilor. Comitetul l-au aflat ai nostri întregit cu tineri: Vaida-Voivod, Cassiu Maniu și alții, prin ce au fost ignorați alți luptători vechi și de frunte. Ajunși de acord, că comitetul are drept de a se întregi pe sine, au discutat mai departe: ce atitudine să iee și cum să se manifesteze comitetul și partidul față de apropiatele alegeri de deputați dietali. Dr. Ștefan Pop a propus convocarea conferinței naționale, ca aceasta să se pronunțe, — chiar de s'ar opri prin guvern, — Petru Trația e asemenea pentru convocarea conferinței, însă să nu ne legăm de formule vechi, din a căror pricină ar putea fi oprită, ci să căutăm a o convoca astfel, ca guvernul să nu o poată opri (adunarea alegătorilor, și totuși numai reprezentanții să se întrunească), și scopul de a ne întruni și manifesta totuși să ni-l ajungem. C. Brediceanu susține, că n'are sens, să ne expunem a fi amendați pentru convocarea conferinței, nici abaterea dela forma de până acum, a convocării nu are loc, ci să ne manifestăm prin un apel către popor, care să se publice în ziare și prin care alegătorii să fie provocați a se reține dela alegeri și să țină la pasivitatea decretată în conferințele de mai nainte.

Aceasta propunere cu 10 voturi contra 6, s'a primit.

Expunerea aceasta se ie la cunoștință.

No. 3.

În urma celor espuse în punctul 2, dl Petru Truția aduce la cunoștință că D-Sa, în ședința dela Cluj, a dimisionat din acel comitet câștigându-și convingerea, că maioritatea actualului comitet național nu vrea să lucreze și din adins împedecă mersul politiceii naționale. Asemenea și dl Mihai Veliciu face cunoscut, că și D-Sa a demisionat încă mai demult, când a aflat, că consoții săi nu se însuflețiau pentru cauzele de cari însuși era însuflețit.

Se ie spre știre.

No. 4.

În urma celor petrecute în conferința comitetului la Cluj, se întrebă comitetul clubului comitatens din loc, ce hotăriri află de bine a lua față de aleggerile deputaților dietali escrise pe 2 Octomvrie.

După vii discusiuni, numai din motivul de a nu ne presenta desbinați în fața alegerilor, — ne alăturăm la hotărirea din Cluj, deși aceea în formă

nu ne mulțamește. Astfel pentru alegerile deputaților dietali; din acest an, membrii partidului vor observa pasivitate.

(ss) Traian Vățianu

președinte.

secretariu.

* * *

Depositarea acestor documente de istorie locală se va face, la vremea sa, după dispozițiile P. Sf. Sale, căruia-i exprimăm și aci multumiri respectoase, în numele Românilor arădani și, în special, în al grupării noastre dela revista „Hotarul”.

Dentru a actualiza necesitatea publicării tuturor acestor procese verbale, mai adăogăm un cuvânt: Aceste documente își vor avea, în parte, rostul lor revelator, în fața problemei pusă din altă parte în publicistica noastră, că adică unii, din cei ce s'au complăcut în situația politică „pasivistă” de odinioară, își iau aere de a fi fost inițiatori ai activismului politic, în care privință *frunțașii arădani își au meritele lor, chiar înaintea altora,*

Gh. Ciuhandu.

Decebal

în fruntea câtorva înși
din oștile de 'nvinși,
pe-un negru cal
sue muntele pietrosul Decebal...

cu nesfârșita-i dragoste de țară
s'a osîndit el însuș — să moară...
căci în fața cui, viteazul care trece,
putut-ar fi să-și plece,
fruntea stîncoasă și rece?!...

după-o războire crîncenă, lungă,
se duce 'n munte pieptul să-și străpungă
cu propria spadă...
ostaș roman să nu-l atingă, să nu-l vadă...

cum sue-așa cu sufletu 'n răscoală,
cu uitături de-oțel,
vede parcă-ostașii-i morți, cum iuși se scoală,
și se 'nșiră, oaste nouă, după el...

parcă dacii toți aduși ca de furtună,
ca 'n vis, în juru-i se adună:
să-și îngroape tot trecutul în pămînt,
să se coboare toți de vii 'n mormînt,
alături de craiul lor înfrînt...

*

apusul scaldă 'n sînge Retezatul...

Sarmisegetuza

își ridică 'n soarele ce moare
zidurile,
rănille
și spuza...

iar pe șes, cât ochii văd în zare,
dealungul și dealatul,
peste 'ntinderea arsă
năvalnic se revarsă
legiunile biruitoare...
și 'n fruntea lor,
cu vîz poruncitor, săgetător,
el însuș
mîndrul,
viteazul
ne 'nfricatul —
Traian Impăratul...

ARON COTRUȘ

Frământările dlui Alexandru*

CAP. IX.

Din Ploești până 'n Gheboacia !

S'au depănat sub ochii lor, sate proptite 'n coastă de deal, sau culcate numai în marginea drumului. Pe unde nu de mult îngălbeneau copacii de spaima atâtor urale și curgeau roiuri de femei, cu pruncii de mână, să 'ntâmpine trenuri împodobite cu flori, șuiera acuma vântul, udat de ploaie! Convoiu se mișca tot mai greoiu, încărcat de noroae. Pământ din trupul Ardealului se 'nche-gase pe osii și cu el se 'nfrățise pământul pe care mergeau acum, și ploaia le uda de-opotrivă; bătându-le același vânt. Prin toate satele, erau în-tâmpinați de cei rămași pe-acasă, cari se 'ngră-mădeau în marginea șanțului să vadă parada morții!

— „Ia ți uită la ei, lele, cât is di slabi și amărăți!“

— „Zău, fă surată-c-aghia să mișcă, fă!“

— „Ba o să jucăm, când vă videm pă voi, displitite și nispălate!... Să fi văzut, fă, pă ardence, gătite și suliminite, că ti făcea să le privești, și mort să fi fost!“

— „Da dice n'ai rămas la ele, mă gola-nule!... arză-te focu!“

— „Ptii!... bātu-te-ar maica precista di zivzec!... Te-ai uitat, mă, bătâr în apă, că fo oglindă n'o fi avut măta acasă!“

— „Și dai-ai ști, tu fă lele, câte d'alea cu măргеle, puși colea după gât, plânjea ca să le sărut!“ și „zivzecu“ juca în mijlocul drumului.

— „Taci, spurcatule, că d'aia v'a bătut nem-ții!... In loc să stați pă frunt, ați șizut supt fustile unguoraicilor!“

— „Așa, Marie!... așa tată, că bini le-ai zis!“

— „O să vie nemții, fă!... și-o să fie locu la aldi Ghiorghii și al aldi Năstasi!“

— „Ia-auzi, fă Ioană, că ăla'l cunoaști pă Năstasi!“ ghionti o femeie pe-o alta care plângea'n resturile unei maramae. Femeia păru că se de-șteaptă din vis: „Care, lele!“

— „Io-te, fă, măscăriciu ăla c'un bocanc și c'o opincă!“

Femeia fugi să'l ajunge: „Unde-i Năstasi, mă?“

— „Cari Năstasi!?!... bărbat-tu!“

— „Dară unde!... Năstasi frati-miu, că p'al meu l'am văzut mort la Pitești!“

Omul o privi înduioșat: „Aha!... Năstasi frati-tu!... ăla a rămas în urma noastră, dacă nu cumva compania lui n'o fi luat-o pă di din-colu di București!“

Popasul și pe-ăci le era scurt și la 'ntâm-plare. Undeva au stat o zi și seara au fost arun-

cați înainte de focurile artileriei. Intr'un sat s'au întâlnit cu primele proectoare, pe care le văzuseră 'n războiu și se pregăteau să sape tranșee 'n marginea satului. Era în zorii zilei și proectoarele își închiseseră ochii sticloși, rămași larg deschiși toată noaptea. Un val de oameni se năpusti asupra lor, deschizând focuri repezite și fuga a conținut până soarele se ridicase de-o suliță. In-tr'alt sat au rămas o noapte și domnul Alexandru nu'și putea aduce aminte dimineața, nici cum adormise, nici cum dormise!... S'a simțit înviorat și nu știa de ce! Și-a adus aminte atât: femeia la care-a dormit, l'a întrebat înainte de culcare, pe unde-a fost și ce-a făcut. El a răspuns, pe gânduri „nimic“! și femeia a ieșit tiptil, aducându-i o cană cu lapte: „Bea-l tot, maică!... c'oi fi tari obosit!... Arză-l para di răzbel, că ni-a tirfilit țara!“ Aducându-și aminte toate astea l-a 'ngrozit liniștea din jur și-a ieșit glonț afară. Femeia sta rezemată de gard și clătina din cap. Acum auzea flueratul gloanțelor și se 'ngrozi, că poate-a fost surd! Femeia dând cu ochii de el, s'a smucit strigându-i' „Să nu ești pă poartă, că te 'mpușcă ca pă câini!... Io-ti, colu a mai pușcat doi!“ și-i arătă două mogâldețe în drum. „Fuji de după gard și sări în curtea bisericii și ia-o așa pisti curți, cătră plopii ăia di colu!“

N'a mai sta pe gânduri și când sărea gardul bisericii a auzit un șuierat pe-aproape. A fugit lăsând în urmă garduri și curți, cu ochii țintă la plopii, cari nu se mai apropiau, parcă! A simțit cum prin creștetul capului i-a trecut un oftat și 'n marginea satului până slabă a trăgătorilor noștri se retrăgea pas cu pas. Din spate izbucniră câteva lovituri de tun și ghiulelele-au căzut în chiar rândurile lor!

— „Bată-vă Dumnezeu cu — antileria voastră cu tot!... Na, vere!... că nu ni era de-ajuns ăi din față, mai vini și prăpădiții ăștea di antileriști rumâni, ca să ni de-a și mai rău gata!“

Loviturile săriră peste pânza de trăgători în retragere și loveau în plin pânza deasă a inamicului,

— „Io-ți, mă!... cum de-i mai umoară, săracii!“

— „Ahaha!... că bini-i mai toacă, vere!“

— „Nu ti mai izalta așa, mă... că n'ai văzut că ei nu trăgea în noi!“...

— „Da ce, mă, ai înebunit!... Da cine a umorît, mă, pă alde don sergent Oprică, colu lângă biserica din sat!“

— „Da pă aldi Mărinică și pă don frunțaș Tudorașu?“, complectă altul.

— „Acolu le-ă fost vere, să moară!“

Loviturile artileriei se intețeau tot mai mult și valul inamic nu se mai vedea. Abia au încetat focurile tunurilor și valul s'a refăcut pornind înainte.

— „Na, mă!... fii mulțămît, că ți-a înviat morții!“

* Fragment din romanul cu același titlu.

— „Icoana mamei lor, că hoji mai sânt!
— „Mă, bată-i Dumnezeu!... să știi că are'n ei pă necuratul!... Dacă, vere, nici gogogeamite ghiulea nu-i umoară, ni s'a dus ȧara pã copcã!“

Un soldat întrebã dacã știe unde o fi trupa cartierului.

— „Sã fii, numa tu sãnãtos, cã di când o fi ăia la Pitești!“

— „Ce, mã, tu erai dila cartier!?“

— „Da!“

— „Sã știi cã te-a dat pe lista dizirtoilor... ba te-a și fi cundamnat la moartil!... Nu zãu, nu te mira așa, cã tot așa ă făcut unu dila noi, când eram la Purumbacu. S'a rãtãcit prostu di cumpanie s'a nimirit în frunt la altã cumpanie. A stat la ăia, pãnã a dat di cumpania lui și când s'a prezintat i-a spus, vere, cã-i cundamnat la moart!“

— „L o fi crezut dezertor!“

— „De un' sã-l creazã, când nu știa undi-i!“

— „Și ce-a făcut cu el!?“

— „L-a ixicutat c'asa a fost ordinu!... da n'a murit, c'a adus cu el la majur niștii soldați dila cumpania unde-a luptat, și-a zis toți „zãu c'a fost cu noi cot la cot!?... și io-tii-asa n'a mai murit!“

Pe marginea drumului, o doamnă imblãnitã, cãlca prin noroiu, numai în pantofi și ducea un pachet în mãnã. Curios sã știe ce anume ducea femeia asta elegantã într'un pacnet învelit în jurnale, se apropie de ea cãutãndu-i ochii. Era frumoasã și tãnãrã, fãrã nici o picãturã de sãnge în obraz. Oboseala fãcea sã se poticneascã din când în când și când un sergent a venit lângã ea prinzãndu-i brațul, a auzit-o oftãnd: „nu mai pot!“

— „Ȧi-am spus sã fi rãmas acasã!... Erai mai în siguranță acolo!“

— „Nu mai vorbi prostii!“

— „Ce-ai luat cu tine!?“

— „Tot ce-ai vãzut în trãsurã!“

— „Și pachetul ăla dece nu l-ai pus tot acolo?“

Femeia pãru cã se deșteaptã din vis și privi pachetul!

— „Ce-ai acolo!?“

— „Nu mai știi!... L-am vãzut pe biroul tãu și l-am luat.“

Sergentul îi luã pachetul îl cãntãri și pãrea tot mai nedumerit. Când a rupt învelitoarea, a ieșit la ivealã cataramele unor șoșoni.

— „Or fi șoșonii tãii!“ și îi privi picioarele.

— „Nu mi-i frig!... Sã știi cã's șoșonii lui lui Miticã. Imi spunea într'o scrisoare cã'i pare rãu cã nu i-a luat, cã'i frig pe-acolo!“

— „Sunt informat cã regimentul lor e tot în Dobrogea!“

— „Mã duc și pãnã'n fundul pãmãntului!... numai sã'l gãsesc!“

— „Ce-a zis mama, când te-a vãzut cã pleci!“

— „Nici nu i-am spus!... ar fi țipat, ca atunci când ai plecat tu!“

Spre searã coloana a intrat în Pitești. Aici lumea vorbea numai de victorii de-ale noastre. Fusese capturatã o întregã divizie nemțescã la

Rãmnicu-Vãlcea și o alta bulgãreascã se predãse cu general cu tot, fiind complet încercuitã!. Un domn gras și destul de tãnãr, gesticula furios în mijlocul unui grup, toți civili:

— „Nu mã'nfuria, Georgescule, cã ești un imbecil!.. N'am sã vã spun baliverne!... Toate astea le-am aflat dela colonelul care-a dormit la mine!“

— „Și eu tot din gura unui colonel știu, cã nu s'a capturat nici o divizie, dar cã se pregãtește o mișcare de învãluire a întregi armate nemțesti!“

— „Probabil cã colonelu tãu era în urmã cu informațiile!... Mie mi-a spus precis, cã o întregã divizie de-a lor a fost prinsã în fundul vãii Scãrișoara!“

— „Ȧi-a spus ție astea un colonel!?!“

— „Pã onoarea mea!“

— „Ei nu, mã!... cã mã scoți din sãrite cu-atãta imbecilitate!“

— „Imbecil ești tu, mãgarule!“

— „Sã nu mai faci mãgar, dobitocule, cã...“

— „Io-ti, mã frații, cã s'a aprins țivilii!“, rãdea un soldat.

— „Da, mã vericule, sã ceartã pã dac'am fost bãtuți, sau nu!.. Sã vede c'a chiorit, mã, dacã pã noi nu ni vedii!“

— „Ce le pasã, mã!... cã ei is toți țivilii!...

M'aș rãmãsa cã nu știe nici unu, dacã io is infãntirist sau antilirist!“

— „Mai rãu, vere!... Ȧi pominești cã nu știe dacã ești și soldat!“

— „Ce vã certați, mã țivililor, pã treaba noastrã!?... Da ce, v'am chemat noi sã ni ajutați!?“

— „Vezi-ți de drum, camarade!“, se rãsti unul din grup.

— „Tu camarad cu minii, mã!?... Da dicând, mã, tu ești camarad cu minii? Da ci, mã, ai fost tu cu minii la Porumbacu și la Rãchitiș!?... Ai murit tu acolo unde-a murit aldi domn plutonier Nãstasi și don sergent Neagu și Oproiu... și aldi domnii ofițeri dila compania doa!?“

— „Da tu dece n'ai murit cu ei!?“ stãrui civilul.

— „Aha!... așa ai fi vrut tu, hai!... Io-ti, mã, borțosu di el.. ci-cã sã fi murit și io!... Pãi, io nu mor, mã, pãnã nu isprãvesc cu rãzbelu, da atunci om vorghi noi anãndoi, cã io tot o sã mã lupt, da tu ce-o sã faci?!“

— „Lasã-l mã Burghieleo!... c'o sã șteargã mâini cizmã nemțescã ș'o sã pupe pã neamț unde-o cete el, numai sã nu-l ia prizoner!“

— „Da cel vere, el cred cã nemții ia prizoneri așa pã fi-te cine!...“

Prizoneru, mã, trebui sã fie mai întâi ostaș, așa ca mini și ca tini, și cari s'a luptat, mã, nu ca el care nu știe ce-i aia noapți fãrã hodinã!“

Grupul civililor se depãrta tãcut.

— „Nu vã place, hai!... Crez și io!... Las cã vorghim noi dupã ce-om fi și noi țivilii!“

Și-a gãsit unitatea în oraș și centrala era instalatã în chiar prefectura județului. A cãzut de serviciu și comandamentu-i cerea rar legãtura cu

unitățile depe front. Dela o vreme n'a mai căzut nici-o clapă. A vârit fișa în mai multe fire și nu se-auzea decât suieratul vântului. De teamă, a sunat comandamentul, dar nu răspundea nimeni. Leși la fereastră și privi în întuneric. Pe străzi se-auzea tropote de bocanci și la ferestre nici o lumină. În odaia unde-și lăsase dormind camarazii, nu mai era nimeni și se poticni de ranița lui. Și-o luă în spinare și s'a trezit în stradă. A ocolit pe străzi și numai târziu a nimerit ce căuta. Era în fața gării, în care un tren găfăia, încărcat cu oameni. Se zmucea cu repezeli scurte și rămânea tot pe loc. Iși făcuse loc pe un colț de scară, când se simți târît de guler, de-un ofițer.

— „Stai!... tu ești pionier!?“

— „Da, să trăiți!“

— „S'a făcut!... la lada asta și-ai să te duci cu ea pã linie tot înainte!“ și-i arăta spre coada trenului. „Ai să dai de-un locotenent, la un pod, îl cheamă Vasiliu, și-i spui că i-am trimis explozibilul! Dacă te 'ntreabă de ce nu i l-am trimis mai de vreme, să-i spui că numai azi l-am primit!... Bagă de seamă, că dacă nu-l găsești acolo, atunci aruncă tu podu'n aer, că de aia ești pionier!“

— „Să trăiți, domnule căpitane, eu sunt telefonistul diviziei și nu mă pricep la minarea podurilor!“

— „Să faci ce'ți ordon, că te'mpușc!“ și căpitanul a plecat spre locomotivă. A ridicat lada plecând în direcția arătată. Dincolo de peron nu se mai vedea tipenie de om. „Dacă nu-l găsești acolo, atunci aruncă tu podul în aer, că de-aia ești pionier!“ Trenul reușise să se urnească din loc și lăsând lada jos, a luat-o la fugă după el, S'a putut cățara cu mare greutate, urcându-se apoi pe acoperișul unui vagon. Aici, un soldat îngăima un cântec și melodia se'ntretăia odată cu rostirea cuvintelor: „Din Ploești până'n Gheboia, m-a bătut vântu și ploaia!“

— „Schimbă-i vorbii, mă vere, că când a făcut ăla cânticu, n'auzise că mai era și Sibiu pã lume!“

— „Lasă, mă, că vine mai pã urmă ce crezi tu!“ și vocea se-auzea tot mai tare: „Din Ploești, când am plecat ș'o cucoană m'a pupat!... Din Pitești pân la Sibiu, am fost gras și durdu-liu... și d'acolu înapoi, m'a bătut vânt și noroi!“

— „Da gloanțele, mă, arză-le focu!... p'alea cui le lași!?“

— „P'alea li-am trimis la nemți, de i-am mai încălzit și pã ei o leacă, că tremura tot așa ca minii!“

— „Ce apă-i asta, mă!?“

— „Ea, mai știi!... O fi Dunărea!“

— „Ce, mă ești prost!... Io crez că-i Jiu!“

— „E Argeșul, camarade!“

— „Da di undi știi tu că-i Argeșu!?“

— „Pe lângă Pitești curge Argeșul“

— „Asta s'a crezi tu, că io tăt Jiu zic că esti!“

— „Intr'o gară și-a întâlnit oameni din trupa lui ș'a coborât. Nu mai aveau acum nici un fel de centrală și legăturile telefonice se făceau cum

se putea. În satul în care se 'credeau mai în siguranță, a izbucnit așa din chiar senin o furtună aducătoare de ghiulele de toate mărimile! Dacă vre-un diavol s'ar fi întâmplat prin partea locului, ar fi fugit vesel să spună stăpânului suprem, c'a descoperit undeva pe pământ, un chin și mai grozav ca cele cunoscute! Oamenii fugeau pe câmpuri în direcții încrucișate, fără nici un fel de țință și când vedeau în fața lor patrulă călări, nu mai căuta că-i amic, sau dușman și descărcau în direcția lor restul proviziilor din cartușieră! Ghiulelele cădeau pline și calde, împoșcând mai mult fior decât moarte. O femeie alerga după un soldat: „dă-m, mă, porcu 'napoi, arză-te focu!“ și când din spate a ajuns-o trupa de călăreți, a căzut grămadă cu fața 'n țărână. Când focul artileriei dușmane nu s'a mai auzit, i s'a părut că de undeva ajung până la el, acordurile unei muzici! Nu se înșelase: vedea în bătaia soarelui, cum străluceau alămuri, iar dincolo de ele se țesea până în zare o lungă coloană de călăreți. Ca sub sclipirea unei scântei electrice, coloana s'a frânt și câmpul s'a acoperit feeric c'o pânză de roșiori! Se mișcau ritmic și se frământau în lumina ultimilor raze, roșii și ele, ca viața 'nprăștială pe câmpuri!

— „Așa știți voi să vă luptați, mă!?“ glumi un roșior către unul dintre trăgători.

— „Când n'ai mai avea nici tu cartușii, ca mini, să videm ce faci!“

— „Atunci, dau cu asta!“ și-i arată lancea.

— „Așa crezi tu!... Să cunoaștii că ești boboc în război!... I-auzi, mă, ce zice roșioru ăsta... el credi că neamțu-o să'l rabdi lângă el, ca să-i dea în cap, cu bățu ăla din mână!“

— „Ce știe el, mă, că-i neumblat pân lume, săracu!... Hei! noi când am porit-o, nu credeam tot așa!“

— „Păi!... Ia ti uită la ei, ce di roșiori, frumoși și tiniri, săracii! Câți o mai rămâne din ei, verii, până mâinii!?“

— „Ce prost ești și tu!... Da ei ne'a'n-trebat pã noi, că câți am fost acu dou luni!?“

— „De, mă verii, vezi că io's prost și tu ești dat dracului! Mai binii și-ai aduna jambielu ăla dipi gios, că ț'șadi rău și faci oștirea de răs!“

— „Da pã ce să mă cunosc, mă, că viu dila război!... P'atâta măcar, că di rănit nu m'a rănit, și-apăi nici mort nu fusei!... Iac'ășa, îl las să sã târâii, ca să plesnești tu di năcaz!“

A venit o noapte, în care restul lor de oștire, în retragere, s'a aciuit în sătulețe pierdute în întinderi de câmp. Aici nu se mai auzea nici lătrat de mitralieră, nici răbufneli de tun și nici culcări și sculări cu glas de trompetă. El și alți câțiva s'a odihnit într'o tindă de locuință și nimeni nu s'a 'ntrebat dacă are sau nu stăpân. Ardea în vatră un foc mocnit, cu slabe izbucniri de flacără. Cum privea pãlpăitul flacării, i-a trecut prin față umbra unui om și-a simțit, o clipă numai, cum i-a bătut în palmă, inima sergentului, la care n'avusese timp să se mai gândească. Lângă el stăteau răsturnate șase trupuri bizar așezate, din

gurile cărora răsuflarea ieșea gemând. Erau toți țărani, suflete de câmp și de munte, minți apropiate de pământ. Li văzuse jucând cu flori la capelă, dându-se 'n lături de moarte, numai atunci când nu-i pricepeau rostul, dar primind-o 'n brațele lor tinere, când știau de ce-i chiamă. Și pe drumul izbândeii, ca și pe acela al înfrângerii, ei știau să privească drept, fără să-i fi învățat cineva... Ușa tinzii scârțâia bătută de vânt și unul dintre cei culcați, se rezemă de ea proptind-o cu spatele.

- „Ce nu dormi, mă, că văz io di foc!“
- „Nu mi-e somn!... Ia mai bine buturuga asta și proptește ușa aia, că răcești.“
- „Că, la răceală mă mai gândesc io acuma!... Tu ești însurat!“
- „Nu!“
- „Io îs și am și copii!“
- „Să'ți trăiască!“

— „Să trăești și tu!“ și omul s'a 'nchinat,
— „Dumneata de unde ești!“
— „Am fost dintr'un sat din Gorj... da poati nici satu n'o mai fi rămas!... Ce'm pari rău, e că n'apucai măcar să dau p'acasă... nu de alt, da văzui o mulțimii di mueri, cari și-a luat lumea 'n cap, așa după oștire!... Și tarii m i frică, c'o fi plecat ș'a mea, ș'o umorî copchii pân frig!“

— „Din Oltenia n'am prea văzut căruțe!“
— „O fi plecat cu-altii coloanii, pă alti drumuri!... Ce știe ea, săraca, un cap di muere!“
Oftă și se-auzi apoi o melodie, ca o tânguire bolnavă. Iși încordă auzul și desluși cântecul, care și 'n mintea lui, găsea când și când acelaș refren: „Din Ploești până 'n Gheboia!...“ Nu cânta vorbele și melodia plutea ușor în tinda plină de fum, ca un scâncet de om bolnav.

Al. Negură.

Tangențială

Imi vine 'n minte-un parc de basme 'n care-am poposit,
O zi 'mbăiată 'n aur împletit fuioare;
Spânzurat, un pod era peste un lac bolfit:
Mă voiui mai plimba în el vr'odată oare?

Mă gândesc la orășelu-acela de pe-un mal de râu,
Cu vârful minaretelor înfipt în soare;
Cu sângele de fesuri strada încingând-o, brâu:
Il voiui mai vedea vr'odată oare?

Am tras odată la un han din margine de sat,
Când luna înflorea pe cer petale de cicoare;
Vinul din pocaluș cu motive rustice pictat
Il voiui mai gusta vr'odată oare?

Vaporul care împingea spre delfă apa 'n cale,
Și 'mi arunca, învinse, insulele la picioare
Purfând nesașiul meu pe Dunăre la vale —
Vaporu-acela mă va mai purta vr'odată oare?

Dar necunoscuta brună din accelerat
Rămasă cu o căciulișă 'n amintirea care doare?
În ierbarul părului pe tample inelat
Imi voiui mai presa vr'odată floarea gurii oare?

PETRE PASCU

G O G

GIOVANNI PAPINI

Cap. XLVI, Pedocrația

Era un timp, după câte se spune, când comandau bătrânii. Monopolul cultului și al puterii — gerontocrația. Azi suntem în plină pedocrație. Domină, în toate, tinerii. Ei sunt cei ce dau culoare și direcție civilizației. Suntem în mâinile minorilor.

Ajunge să privești. Gusturile copiilor au devenit și ale celor mulți. Se începem cu literatura. Cea mai norocoasă carte din ultimul timp, în Franța, e **Diablu au corps** de Radiguet, scrisă de un adolescent; iar în Anglia, **The young Visitors** de Daisy Ashford, compusă de o copilă de nouă ani.

De altfel cum se explică faptul că azi genul literar cel mai fecund și mai productiv e romanul, pentru că într'atâtea secole lumea ar fi înaintat strașnic? Pentru că oamenii au redevenit copii și vreau să li se povestească întâmplări. Intre poveștile bunei și romane, bunăoară ale lui Branch Cabell sau ale lui Gornett, nu e, în fond, decât o diferență de nume. Suprerealismul și dadaismul au pus în onoare incoherentul bâlbâit pueril.

În pictură modernității desenează ca pruncii; s'au reînforș la sintetismul ingenuu și bufon al figurii pe care o găseai la început numai pe gardurile școlii și pe pereții latrinelor. **Vameșul** Rousseau, atât de prețuit iarăși, e unul care imaginează și colorează ca un prunc de zece sau doisprezece ani.

S'a produs răsturnare până și în distracții. Grecii antici își căutau satisfacții în tragedie care exiga pentru a fi gustată reflexie și cultură. Azi nu numai tinerii, dar bărbații și femeile de toate vârstele se 'nghesuiesc la cinematograful — care nu e altceva, în cele din urmă, decât vechea lanternă, magică, deliciul tânărilor, perfecționat. Nici o sfortare intelectuală nu le e cerută amatorilor de filme — ceia ce-i e propriu adultului, inteligența, e lăsată de-o parte. Toate distracțiile azi populare sunt mai mult **vizuale** decât **spirituale**, deci copilărești.

Una dintre pasiunile tânărilor care joacă e de a 'ntrece pe altul, de a fi: **primul!** Oamenii, în zilele de azi, au introdus această manie copilărească în toate lucrurile: în cele mai neînsemnate, ca și în cele mai grave. A bate un record e azi idealul tuturor — cel al anticilor era înțelepciunea, pacea, romanțarea. Mania sportului e un alt simptom. Aproape toate sporturile nu sunt altceva decât vechile jocuri pruncești adoptate celor mari și devenite mai solemne prin publicitate și speculație. Tinerii spuneau: a face curse, a se juca cu mingea, a se bate cu pum-

ni — iar adulții le numesc: gross-country, football, box, etc.

Iar mașinile cele mai răspândite și cele mai plăcute nu sunt oare fostele jucării mărite și devenite periculoase? Nu vorbesc despre mașinile care produc o muncă reală, ci de acelea pe care le întrebunțează toți — automobilul, gramofonul, radioul. Dintr'o sută de persoane care umblă în automobil, poate sunt zece care îl întrebunțează din adevărată necesitate: pentru ceilalți e un joc, un spasm, o distracție. Jocul de a întrece un alt vehicul, spasmul vitezei, distracția escapadei în sunetul clacksonului etc. copilării.

Acest infantilism progresiv se întâlnește până și în filosofie. Rațiunii și dialecticii — calitatea și forța omului format — li se substituie din ce în ce mai mult inspirația, inconștientul, intuiția, insumând iraționalul, propriu spiritului copilăresc.

Comerțul copilului se bazează în întregime pe schimb — și schimbul între comercianți (grâu pentru utensilii) a trecut la țara care-și închipuie a fi avangarda progresului uman: în Rusia. Schimburile pe care le-am văzut operându-se de către comercianții clandestini ai Moscovei seamănă exact cu ale școlărilor mari.

Femeile, în totdeauna primele care miroase de unde bate vântul, au înțeles deja ce trebuie să facă și încearcă să semene întru totul tinerilor. Idealul femeii antice era matrona — al celei ultra-moderne e efebul.

Și îmi vine în minte că cuvântul **preot** vine dela **presbit** și vrea să spună, ceva **vechiu**. Civilizația modernă, cu tendințele sale de egemonie a impuberilor să fie oare antiteza sacerdoțiului?

I. Berlb

Nota lămuritoare a traducătorului acestui capitol.

Cartea „Gog“ a apărut pe piața literară din Florența în 1931. De atunci și până azi a fost tradusă în mai toate limbile culte.

Cum intelectualii români nu prea cetesc cărți nici românești, necum în alte limbi (exceptiile confirmă regula și aici) și cum Gog e un eveniment literar poate unic în istoria literaturii universale, dacă am văzut că alți, traducători competenți și de meserie — cum s'ar zice — nu fac nici o ispravă, mi-am permis eu să relev câte un capitol din „Gog“ din când în când, cu modelele mele puteri.

I. B.

Strângătorul de zdrențe

Un moșneag cu fața petică
 Înaintează 'n pas de trei:
 Întâi o notă scurt filată
 de-opință 'n zdrențe legate în curmei;
 secund: o foșnătură ca mătura purtată
 prin frunze 'ngălbenite pe alei:
 — piciorul invalid —
 și 'n urmă, un sgomot surd ca lovituri în zid:
 bastonul cu vârf de cauciuc:
 Așa se-anunță moș Ion Surgiuc,
 bătrânul peticar din ulița copilăriei mele.
 Un moș pe goși cusut din zdrențe și obiele:
 Un petic vânăț-roș în față: nasul
 cărpit pe-o ciapă 'ngălbenită — obrazul.
 Deasupra o căciulă naltă și mițoasă
 casc'o gură știrbă 'ntunecoasă.
 Subt ea atârnă călți de lână sau de vată.
 Din fața-i descusută, o mână prea distrată
 l-a scos mustăji și barbă deslânată.
 Un șal ce-a fost odată verde
 le strânge dedesubt de frică de-a le pierde.
 Din petec lângă petec, cusut cu sfoară groasă,
 din umeri oboșiți pân' la opinca-i flenduroasă
 Coboară în trepti de cărpe uzate și membre golașe
 Imensă tristețea mizeră a bătrâneții nevoiașe.

Marcel Olinescu

Eu și Esenin

Mă plimb de subțioară
 cu Serghei, rusul blond
 (în plină primăvară,
 un Domn și-un vagabond).

și 'n capătul aleii
 înfrigurări surprind
 în freamătul din teii
 cu scilpet de argint.

Dar, iată, fără veste,
 în slăvi s'au prăbușit
 întunecate creste
 tăiate în cuțit:

Sunt bolovani în nouri
 cu câte-un hoit vânjos
 din vânători de bouri
 ce-apasă ceru 'n jos

și ni-l coboară-atâta
 ca' jung — cu Esenin —
 să sgâriem cu bâta
 un petec de senin.

Noi doi și cu lăstunii:
 Ei săgetând în zbor
 cerbicia furtunii,
 noi plini de zborul lor.

Iar de-or cădea le-om pune
 diademe de vers
 pe trupuri, și 'n genune
 i-om ridica — gest pers —

convinși că 'ntotdeauna
 nălțarea herbului
 a liniștit furtuna
 cu vraja verbului.

P. Bogdan

UN OM BINE

Trebuie să-mi mărturisesc o deosebită predilecție pentru cărțile vechi, uzate, culese de pe la anticari sau din biblioteci, în desfacere. E un fel de manie, asemănătoare aceleia de a colecționa timbre postale, icoane sau cutii de chibrite. Dar asta nu pentru că mi-ar fi antipatică albeața imaculată a cărților noi, că m'ar indispuce mirosul cernelii proaspete sau m'ar plictisi tăierea foilor și din contra m'ar atrage acel iz de lucru vechiu ce se degajează din orice carte cumpărată cu toptanul sau culoarea acea galbenă, brună, a paginelor vechi. Or așa umbla să-mi cadă cine știe ce testament sau scrisori din pagini uitate. Nu. Citesc cu aceeași plăcere, când e vorba de un roman sau de poezii bune, fie o carte apărută proaspăt în vitrina librăriilor, fie una găsită cu migăleală în rafturile prăfuite ale unui anticar. Ceeace mă fac să caut o carte vechie, o carte trecută prin cine știe câte mâini, sunt adnotațiile cu creionul sau însemnările prin apăsarea cu unghia, înjurul unui pasaj interesant. N'aveți ideie ce joc interesant al inteligenței poate inspira un cuvânt însemnat cu creionul sau o linie trasă vertical cu unghia pe marginele unei pagini. De obicei se subliniază o cugetare frumoasă sau inedită. E o dovadă că cetitorul e un intelectual și îi plac formulele prețioase în care se încrustează o cugetare vie, ca sclipirile ciudate în piatra prețioasă a unei bijuterii. Nu m'as mira dacă acel cetitor ar avea un caiet în care le colecționează ca un botanist florile într'un ierbar. Când cugetările nu sunt însemnate de cît într'o formă de-o prețiozitate rafinată, de sigur lectorul le memorează, pentru a le arunca într'o conversație drept ale sale și a uimi pe ascultători. Dar aceștia sunt puțini. Cea mai mare parte din cititori mai mult consumă decît citesc, în felul celor cari mîncă, fără a savura mîncarea. Puțini sunt cei cari, asemenea bunei gospodini, care cere totdeauna rețelat mîncării sau prăjiturii cari i-au plăcut, vor nota și vor comenta cele citite, cu vorba sau cu gîndul. Și între aceștia, cei mai mulți notează pasagiile sentimentale sau senzuale. După gradul de lacrimogenitate a scenei, se poate deduce, dacă acele rînduri au fost însemnate de o fată sau de-un băiat. Se poate deduce și vrîstă. Dacă în acele rînduri, tinerii numai se sărută, fata e numai de 12-15 ani; dacă tinerii se sinucid sau dacă unul moare și celalalt se sinucide, atunci vrîstă domnișoarei pornește dela 40 în sus. Dintr'o carte de Pitigrilli un elev de liceu a însemnat toate pasagiile pornografice, iar pe un roman cunoscut al lui N. D. Cocea am citit scris cu creionul pe ultima pagina: Nu e ceeace mă așteptam dela titlu. Am găsit însă sublinierea unor acte de un erotism pervers chiar la persoane înaintate. De sigur le practicau sau doreau să le practice. Dar de multe ori am găsit însemnate pasagiile cari m'au deconcertat. Așa pe „Apostolul” lui Cezar Petrescu cineva trăsese cu unghia o linie verticală, lângă

descrierea haltei la care s'a dat jos N. Apostol; O fi fost vre'o amintire natală?

Dar ceea ce m'a preocupat mult a fost următoarea însemnare din cartea lui A. Maurois: Les discours du docteur O'Grady: „Puis j'ai rencontré mon mari qu'est un homme à la fois très séduisant et très loyal, pour lequel j'ai beaucoup d'admiration.”

Imediat am crezut că această însemnare a fost făcută de o femeie care-și adoră bărbatul. Fantezia mea brodă imediat o scenă de un sentimentalism dulceag între doi soți sub abat-jourul unei lămpi cu lumină caldă. Cartea era însă foarte puțin uzată și purta pe prima pagină după copertă, numele unui bărbat, Ion — restul indiscriferabil și o dată recentă. Să fi fost ironia unui bărbat, care și-a ales-o ca un epitaf pe o iubire conjugală defunctă? Sau poate a trecut-o unei femei, care a însemnat-o ca o intenție sau ca o părere de rău? Nu știam ce să cred. Și cum n'am găsit o soluție acceptabilă, o refului undeva într'un colțisor din subconștient, ca un dosar nerezolvabil înfundat într'o arhivă prăfuită.

Acum cîteva zile însă călătoream la Lipova într'un vagon de clasa II, dintre acelea de vară, ne'mpărțit în compartimente, toată lumea călătorind ca'ntr'un tramvai sau un autobus de luv. Stăteam cu obrazul la geam și lăsam să-mi fugă pe dinainte peisagiul, fără să opresc cu ochii nimic interesant. Alături de mine numai un domn și o doamnă — el urit, slab, cu o mustăcioară, ca niște ardei iuți înșirați pe o ață, și îmbrăcat cu o eleganță căutată; ea mică, cu forme rotunde, cu ochi la fel de rotunzi, ca la o păpușă de cărpe.

Discutam. Adică el vorbea mereu și ea, din cînd în cînd încerca să spună și ea o vorbă, cu gestul acela speriat al copilului timid, care ar vrea și el să pună un ban la un joc de noroc.

Domnul stătea încrunțat, cu o brazdă adîncă între sprincenele strufoase și cu un rictus răutăcios în colțul drept al gurii. Văzându-mă absent sau discuția ne mai permițînd uu ton așa de scăzut, întăriră cursiv intenzitatea vocii.

— „Nici n'am cuvinte (ce interesant! tocmai cei cari vorbesc mult, n'au cuvinte) să calific purtarea ei și mă indignează aprobarea ta. Cum ai putut admite ca „prietena” ta (și aci ironia scăpără ca lovită cu cea mai mare violență de cremenea acestui temperament focos) să mă ia peste picior, să mă deosească atît în fața ta, fără ca tu să mi iai apărarea. Da, da o aprobai, am văzut bine. Pozitiv. Ba mai mult, vedeam că defectele și răutatea, pe care mi le descoperea ea, îți făceau plăcere.

— „Dar . . .

— „Nu, nu protesta. Am văzut și eu nu mă înșel niciodată. Pozitiv. Pe mine nu mă duceți așa . . . cu zăhărelul. Am observat insinuările ei. Și mă miră faptul că tu, care de trei ani stai împreună cu mine, și care, mă iubești atît — cel

puțin așa prelinzi — (aci ea încercă ungest, ca o pasăre care vrea să zboare, dar renunță imediat) — să mă cunoști atât de puțin, ca să admiți că eu (aci accentul căzu ca lovitura unui ciocan) eu ași fi bădăran, urît, și că nu știu să mă port. Că stau ca în niște haine de imprumut. Auzi dta.

— „Dar . . .

— Da, da așa a spus. Nu tăgădui . . .

— „Nici nu 'ncerc.

— Păi cred și eu! Vezi că'mi dai dreptate!?

— Dar înțelege, omule, că nu le-a spus așa cum crezi tu.

— Ba da, ba da. Am înțeles foarte bine. Bădăran, urît, îmbrăcat fără gust și nu știu să mă port. Auzi? Eu prost îmbrăcat? Dar nu-ți aduci aminte doar tu-mi spuneai — toate colegile tale mă plăceau și ziceau că sunt un băiat bine. Și cine mi s'a găsit să găsească cusururi. Pfui. Că stau hainele pe ea, ca pe o sperietoare de ciori. Hm. Eu bădăran? Haida de! Dar când a fost asta . . . da știu acum. La botezul dela Damianești. N'a spus nașa lor Dna Negușan: când i-am ridicat mânușa de jos: „Vai, ce drăguț ești domnule Păriu“.

— Dar cine spune almintrelea?

— „Cum cine. Tu și cu prietena ta.

— „Eu.

— „Da, da știu. Că n'ai scos o vorbă. Ai lăsat să se spuie atâtea murdării pe socoteala mea și nu mi-ai luat apărarea. Să-i fi astupat gura și să-i fi spus: — „Silvio, soțul meu e un băiat bun, bine și mai ales bine crescut și îl apreciez, cum îl apreciază și toți șefii lui și altă lume, — în toate privințele — bine . . .

Ultima frază, mă făcu să ridic capul brusc, așa ca și când m'ar fi lovit cineva în somn. M-am uitat mirat la el, ca la o figură pe care am mai văzut-o undeva. Unde, domnule, am mai auzit vorbele astea? Nu știam de unde să le iau, dar îmi păreau foarte cunoscute, cași când le-ași fi auzit . . . sau le-ași fi citit undeva Trenul încetându și mersul, întra în gara Radnei, când mi-a dusei aminte de însemnările din cartea lui A Maurois. Bănuitor, mă uitai să descopăr pe reversul hainei sau pe piepții cămașei monogramul revelator al acelui Ion cu pronume indiscifrabil. Și-mi păru rău că nu l-am în'rebat:

— „Ascultă, domnule, nu te cheamă cumva Ion?

Marcel Olinescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bilanț tomonic

Pe strașina primară
au pus străvechii evi
sânețe — guri de pară —
cu maldăr greu de țevi

și cade înserarea
de vânători în pârgh,
ce-astupă toată zărea
în crupă de cal mârgh..

Și 'n toamna de aramă,
de aur și de luciu,
poetul Soarbezamă,
privind un cuib de tuciu
(cuib garnisit de gală
cu gloanțe de lăstuni)
scandeață cu migală
în seara de tăciuni:

— „O rândunea năroadă
nălță un pumn de lut
în slava — lat de spadă..
Tu, Petre, ce-ai făcut?!“ —

P. Bogdan

RADU GYR.

Fără tăgadă persistăm încă într'o desorientare — temă a războiului mondial — pe care Dl. N. Roșu a înfierat-o într'o conferință: Zăpăceala modernistă. Această cucoană mare, etichetată și „confuzia ideilor” impune ciracilor ei — poeți îndeosebi — o căutată originalitate. Iar scriitorii — vorbesc de ai noștri — uneori de talent, din „snobism sau orgoliu” i se potrivesc, gonind după exotism răsuflat și inaccesibil nouă, după trivial, căci așa cer canoanele suprarealiste, dadaiste, tzariste: Marfă străină. Dar intelectualitatea românească „nu se vrea îndrumată de gusturi exotice și de preferințe perverse”. Spiritul românesc e ortodox, e autohton.

Și printre cei ce au înțeles acest lucru — deși în minimă parte — este și olteanul Radu Gyr.: mlădița vie răsărită din „huma oltenească”, precum însuși spune. Și aceasta — firește — după, în prealabil, a fost deja: Dac, trubadur bejenar, traducător de psaltire, haiduc, și, în fine, aceea ce este: poet modern, român. Așadar adânc incrustat în trecutul românesc, nu fără o supărătoare metempsihoză, care n'are scuza unei revinovate teme poetice, și pe care o prefiră poetul în cadru de basm — iarăș! — oltenesc. „De un violent oltenism literar” (L. Boz: „Cartea cu poeți”) el sburdă când în grandilocvența olteanului hâtru, fălos că te-a tras pe sfoară — și e în largul lui în finețea cuvintelor mici de medalion smălțuit. În această ultimă ipostază, mai ales, Radu Gyr își merită epitetul dat de Dl. Lucian Boz: „îliric incandescent, la care îmi permit să adaog: „și cromatic”, de o savuroasă „spontaneitate a imaginilor și de o limpezime clasică a versului”;

»Floare albă, măr domnesc,
știi o țară unde cresc
flori de sticlă pe tulpini,
doar lumini lângă lumini . . .»

(Doina)

Sau:

»... Și creștea în vișin flacăra de rod
când ardea tot pîrgul roșului norod.
vișine de vise — vișine de foc,
vișine de doruri, flăcări de noroc . . .»

(Țm tâșnit în vișin . . .)

Retorica lui Radu Gyr e de gest larg, ireală, complect evadată din pipăibil, care se strecoară — chipurile — de pe-un vârf de munte în văgăuna deschisă de soare în azur, cum însuși poetul zice. Iar ca miniaturist zgârie în piatră prețioasă, în mărgean, cu un stilet de maestru. Exemplific: În „Gânduri de haiduc, pe lună” imaterializează extatic un pod:

„Hai Roibule. . Ei, Doamne, de ce-ai rămas pe loc?
Dece nechezi și sforăi? Podișca nu e bună?
Erea de paltin putred și-acuma e de foc
ca punțile din basme. Hai .. nu-i decât de lună!”

pentruca mai apoi în „Jarnă de piatră” să împietrească totul:

„Si numai în pădurea de piatră luminată,
ca să rănească proaspăt argintul pădurean
pe-o creangă-o veveriță a împietrit, turnată
cu totul și cu totul în colțuros mărgean . . .”

Pornit pe această de a doua cărare, cioplește în „piatră” cu „sclipă” și cele mai abstracte noțiuni. Toate devin grele, colțuroase. Stelele cad în blana dihăniilor, amurgul este vișin ce-și scutură fructele în coșul cerului (La margini de zi).

Așa încât, învăluit fiind în miezul procesului de concretizare a abstractului, de îngrădire a infinitului în mărginit (și asta o fac panteiști), nimic nu-ți pare mai natural ca atunci când olteanul poet se reliefează ca un simplu accesoriu al firii: în mugur ca și 'n copac, în piatră și 'n cleștar, în râu, în vișin, în stejar și 'n bozii, pt. a folosi titlul unei poezii din volumul „Cerbul de Lumină”:

»In fiece mugur mă știu . . .
sânt frate cu-un zarzăr și văr
cu floarea de sticlă din măr . . .»

(Primăvară pădureată).

Și în fine, în toată natura, în tot universul — însuflețit și el. Și când moare, poetul, se risipește, natural, în substanța universală în Dumnezeu panteistic:

»Mai e puțin, mai e puțin
și plec în praf, în stea și 'n crin . . .
pentru a se arăta fetiței sale într'un
»luceafăr verde de trifoi».

și:

»Apoi, să prinzi pe flori de pluș
un licurici sau cărbuș,
să-l culc pe-obraji de pergamată
zâmbind: tătucul mă sărută.»

(Cântec pentru puiul mic.)

În mod natural, deci, poetul vede în lumea însuflețită (animism) nu numai ființa sa, dar, mai mult, vede și pe Dzeu cuprins în fiecare păticeică a lumii. Așadar avem de-aface cu-un panteist și încă din cei mai încăpăținați, căci:

»Nu arare văd prin pomi cum sare
schîmbat în veveriță - Dumnezeu.
. . . Il prind, când vrea de-o creangă să se-agațe
și rîd când, prins — îmi chiție în brațe.»

(Cum râde Statu — Palmă — Barbă — Cot)

Iar în „Odraslă Sfântă” agrăind pe Dzeu astfel:

»cât ești de dur în piatră, cât ești de cristalin
în râu și 'n vînt și cât de sălbatec în jivine»

te înfioară literalmente.

Trec peste obiecțiunea că, panteist fiind, poetul se adresează, totuși unui Dzeu **personal** (În „Rugă nouă”, sau în „Rugă veche”), și că fiind și el un Dzeu, o fărâma din divinitate, nu-

mește Substanța universală a Panteismului — „Taică“ (În „Odraslă Sfântă“), și țin să mă opresc asupra chestiunii delicate pe care un altul, poate, ar lămurii-o dintr'o lovitură de paloș: După indicarea pronunțatului filon panteistic ce o străbate, se poate numi poezia lui Radu Gyr poezie creștină? Fiindcă pe cât este mai frecvent acest panteism, pe atât mai puțin trage în cumpănă calificativul de creștin, ce și l dă poetul:

»sînt gîndul meu cu cumpănă creștină
sui d în cer și pogorînd în tină.»

(Cumpănă)

La fel de puțină greutate are și obiecțiunea că poezia gyriană respiră, uneori, în spirit ortodox. Chiar dacă Oltenia poeziei lui Radu Gyr e jalonată cu troițe la fiecare răscruce, în sufletul lui se 'nvâltoresc toate superstițiile și miturile poporului, iar ortodoxismul lui e mai mult extern, cultic, tradițional:

»Drumul s'a oprit o clipă la troiță să se 'nchine,
cu-un alt drum făcându-și cruce după datine creștine...»
(Drum în Brumărel.)

Iar celelalte toate, pentru creștinism nu sunt decât o afurdare într'un păgânism de un primitivism colțuros, viguros, frumos, dar sterp. Singura scuză — să-i zic așa — a poetului este nestatornicia pe care o exprimă atât de bine în cele 2 poezii: „Rugă veche“ și „Rugă nouă“. În cea dintâi cere lui Dzeu o deslegare de pământ, iar în a doua cere să-i „desnoade“ gîndul de cer, dovedind în mod indirect această nestatornicie. Iar singurul lui sprijin este deliciosul compromis între cele două atitudini susamintite...

Totuși Radu Gyr rămâne crăișorul suav al basmului, al legendei și al iconiței miniaturale.

P. Bogdan.

Epigrame

Lui M. Țr. Dan
Țdversar al căsătoriei
și proaspăt căsătorit

Cînd afirma că e imun,
La „boala“ asta, el glumea
Directorul dela Tutun
Era amoretat... lulea.

Tot lui (ținînd seamă
de porecla-i: Trabuc)

Unui clondir, sorbindu-i sucul
Gîndeam: Cînd va muri M. Țr. Dan
Ne-om răzbuna, în mod tiran,
Pe el, zicînd: S'a stins „Trabucul“...

D-șoarei Yvonne Rossig-
non, care într'un număr
al revistei „Duh“ avea
o poezie cu titlul: „Maica
Domnului dela mare“

Ț scris versuri frumoase tare
Maicii Domnului dela mare
(Strașnic s'o fi supărat
Cea depe uscat...)

Epitaf pentru Marta Ră-
dulescu, autoarea roma-
nului „Clasa a șaptea“

Sub crucea asta nouă, e o Martă
De care Dumnezeu ar fi iertat-o
„Porunca-a șaptea“ dacă-ar fi călcat-o,
Țar pentru „Clasa-a șaptea“ nu o iartă.

de Vladimir

Seară matină

Pe ape de plumb,
Zări stinse s'apleacă: —
Sbor de arhangeli,
Prin ele să treacă...

Sub poale de cer.
Crâmpee olande...
— Arhangheli — adună
Lumina 'n ghirlande..

Din seară, coboară
Un chip de porumb
Și 'nmoaie tristețe
IN ape de plumb...

GH. MOȚIU.

Tata

Fii bine venit tătucă, gârbov ca o lună nouă
Și mai spune-ne și nouă
Vești de-acasă,
Dela mama,
Că e singură sărmana;
Dela câmp și dela dealuri,
Dela mierle, dela grauri,
Dela mieii cari plâng și dela tauri.

Invărtind căciula în mână
Și călcând sfios, cu teamă,
Ocolește 'n cet covorul;
Tata e, dar imi dau seamă
Că 'n ochi plânsul mi se 'ngâna.

Sade jos, pe-un colț de scaun,
Par' c'ar fi gata de ducă...
— Ai îmbătrânit tătucă...
El își mângâie căciula —
Mare și lătoasă, cu miros de caș —
Și privește în perete cùm se leagănă pendula.

... Mi-a vorbit apoi de multe.

De viței,
De purcei
Și de mieii
Și de ei.
A tăcut apoi.
Iar noi doi
Ne-am trezit plângând:
De dor eu, de voe bună ei
(Prea ne povestisem multe).

S'a sculat apoi, m'a sărutat pe frunte
Și-a plecat.

Când am vrut să-i sărut dreapta,
S'a 'ncrunțat și nu m'a mai lăsat...

... Par' că-i văd și-acuma pletele cărunte.

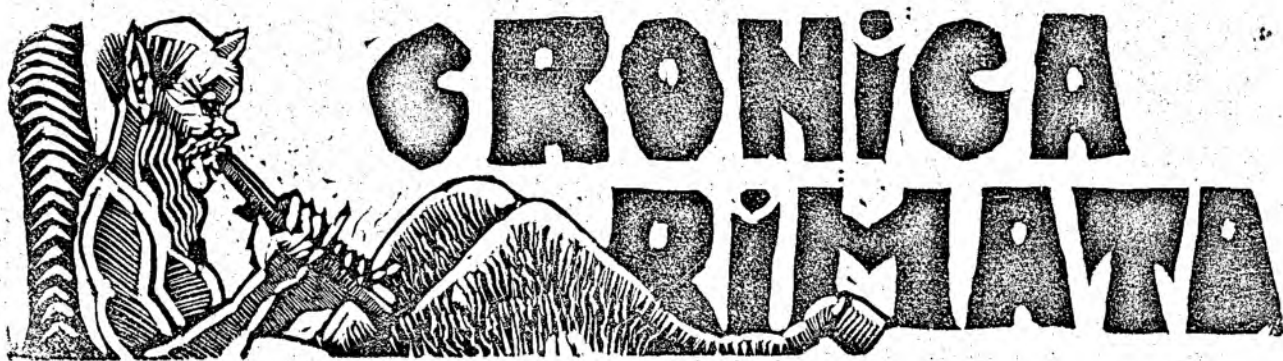
I. V. Racea

Se scutur trandafirii
M. Olinecu

Cea dintăi desamăgire :
M. Olinescu

Trecu și vara asta — timp topit
 De-atâta soare care — a dogorit
 Pământul Europei 'n lung și lat,
 Că Ducele dând semne de turbat,
 Din Mussolini-a devenit ... Cezar!
 Trecu și vara asta — timp avar
 Cu cei ce se 'ncurcă în „devize“,
 S'aducă în politică surprize.
 A fost o vară foarte agitată,
 Cum n'am mai avut, poate, niciodată!
 Căci începând ca 'să ... „călătorească“,
 N'a fost în stare nimeni s-o oprească
 Și ne-am trezit cum Vasilescu-Nacht
 Trântiră un stâlp greu dela ... Senat!
 (De mai ținea așa „călătorie“
 Crezută de Dorel, copilărie,
 Ne-am fi trezit că 'ntregul București
 Se strămuta subit la Văcărești.)
 Dar liniștea din nou s'a răzvrătit
 Născând minunea dela Maglavit
 — Ua teritor în care nu se 'njură
 Și unde nici un om azi nu mai fură! —
 Guvernul luând act de-așa minune
 Va face ca aici — așa se spune —
 Să mute Parlamentul și apoi
 S'aducă între Legile — ale noi
 Și una 'n care litera să scrie:
 „Cine-i ministru și ar vrea să fie
 S'aducă scris că și-a 'ncheiat 'anu
 La școala lui Petrarhe Năzdrăvanu!“

Trecu și vara asta, așa cum trece
 În lumea veșniciei un om rece!
 Să nu credeți cumva că fac aluzii
 La ai ce abia eri țeseau iluzii
 C'asa și pă dincolo o să fie
 În anii câți i-or sta la ... primărie!
 Trecu și vara asta și-o să treacă
 Și iarna cu aspect de promoroacă.
 Pentruca iar să vie vara, când vacanța
 O să mi-o 'nec în mare, la Constanța.

Pan. :

Cărți-Reviste

**N. Popoviciu: „Omule, cunoaște-te!”
Curs practic de caracterologie. Edi-
tura „Concordia” Arad, 1935.**

286 pagini, format mare, cu 150 figuri aju-
tătoare textului.

Ilustrul savant cu renume mondial, domnul pro-
fesor universitar medic Dr. G. Marinescu prefa-
țează cartea, îndrituind autorul de a „avea bucu-
ria a fi promotor al unei științe, care este la au-
rora ei...”

Este într'adevăr o lucrare neobișnuită în li-
teratura românească. Rod al unor studii și cerce-
tări neîntrerupte vreme de 20 ani, cartea aceasta
ne pune la îndemână o sumedenie de mijloace
practice și imediate pentru a putea cunoaște tem-
peramentul și caracterul unui om, cu toate însu-
șirile și defectele înăscute sau înșușite în cursul
vieții.

„Unde este o formă, este o lege și forma va-
riază dela celulă la celulă, dar în întregul lui, or-
ganismul exprimă o unitate indisolubilă...” (pag.
179). Și într'adevăr autorul dovedește, că statura,
umerii, pieptul, brațele, pântec, picioare, mers,
gesturi, față, obraji, profilul capului, ceafa, părul,
pielea, fruntea, sprâncene, ochi, nas, ureche, gură,
bărbie, gât, forma și constituția unghiilor, degete-
lor, mâinii cu liniile ei, scrisul, ca și toate orga-
nele lăuntrice cu întreg șirul lor de predispoziții
maladive înăscute, sunt tot atâtea mijloace sigure
pentru a cunoaște firea unui om. Ceva mai mult,
dacă se va confirma științificește în întregime, lu-
crarea domnului N. Popoviciu înseamnă o revo-
luție pentru toate științele lumii, autorul demon-
strând prin figuri geometrice și calcule matema-
tice posibilitatea de a spune cu precizie absolută
ziua luna și anul unui eveniment petrecut sau
care se va petrece în viața unui om. Un serviciu
încalculabil e pe cale să mai aducă aceasta nouă
știință și medicinei, prin ușurința diagnosticării
unei boli.

Este o carte a cărei practică în educația co-
pilului ca și omului matur, în viața lui socială:
carieră, căsătorie, și tratamentul bolilor, în justiție
și în întreagă rânduiala noastră omenească, este

chemată să însemne — după cum am mai spus
— un pas revoluționar de progres și binefacere.
Probabil autorul și-a dat seama despre acest
adevăr, căci în capitolul „Mărturisire de credință”
desvoltă, cu puternici argumente, chestiunea fata-
lismului, determinismului, liberului arbitru, pre-
zentând întreagă știința sufletului într'o lumină
nouă, prea puțin cunoscută în literatura noastră.

Un dicționar cu arătarea semnelor după cari
putem cunoaște: însușirile și cusururile unui om,
închinările lui spre boli, aptitudinile lui profesio-
nale și scara bucuriilor și întristărilor, pe cari
le-a avut sau le va avea omul în cursul vieții,
încheie aceasta prețioasă lucrare, care citează în
sprijinul teoriilor ei peste 400 autori cu reputații
definitiv consacrate în știința lumii.

Scrisă într'o limbă românească simplă și de
înțeles pentru toată lumea, cartea aceasta este
menită să deschidă noi orizonturi. O știe și au-
torul, căci „m-am păzit de a face teorie goală.
Ceeace dau aci este rodul unei lungi și grele
stăruinți, iar împetrișarea lucrării cu citate din
alte cărți, am făcut-o din nevoia de a sluji pri-
ceperea celor **din fire** închinați să se împotri-
vească în fața adevărilor încă necunoscute minții
lor...” (pag. 19).

Pentru noi, arădanii, succesul acestei cărți
este un prilej de deosebită bucurie, dat fiind, că
autorul ei, domnul maior N. Popoviciu, care nu-
mai dintr'o modestie sănătoasă a neglijat să-și
adauge și gradul din oștire în fruntea cărții, este
fiu al ținutului, născut în satul Bănești lângă
Halmagiu, fiul învățătorului Teodor Popoviciu, iar
activitatea domniei-sale culturală aci în Arad, a
format vreme de mai mulți ani subiect de elo-
gioase comentarii și laude în presa aradană. E
suficient să-i reamintim doar broșurile „Taina
vieții” (Tipografia Diecezană 1929), „Cheia tem-
peramentului” (1932), conferințele ținute la Pala-
tul cultural, cât și o seamă de numeroase și va-
loroase contribuții în activitatea presei arădane.
De aceea, ne bucurăm a fi întâia revistă literară,
care-i înregistrează — cu toată satisfacția — ma-
rea izbândă în domeniul științei.

Mihail Sadoveanu: „Frații Jderi“

O carte iscalită de maestrul dela Iași e totdeauna un regal literar pentru iubitorii de scris românesc. Nimeni nu posedă ca Mihail Sadoveanu subtilitățile limbei vechi românești, iar puterea-i de evocare a timpurilor trecute utilizând cât mai puțin material stilistic e neîntrecută în literatura românească. Cuvintele neaoșe moldovinești, mai aproape ca oricare dintre dialectele românești de limbajul cronicelor și poveștilor, par la Mihail Sadoveanu încrustări de pietre prețioase în aur patinat de vreme, ca acele bijuterii familiare adunate în besactea de dotă vovodală. Căci în deosebire de ceilalți scriitori moldoveni, eroii dlui Sadoveanu au o vorbă domoală dar aleasă de boer cu tabieturi și cunoscători de buche slavonească. Tot din această cauză subiectele de predilecție ale maestrului moldovean sunt luate din cronică. Nu în zadar Neculcea este autorul favorit al dlui M. Sadoveanu,

Subiectul romanului îl alcătuieste povestea de dragoste a lui Ionuț cel mai mic dintre frații Jderi, fiii comisului Manole Păr Negru, pentru Nasta, fiica cneaghinei Tudosa dela Ionășeni pe care și Alexandrel Voievod fiul lui Ștefan cel Mare și frate de cruce cu Jderul cel mititel, o iubea și el. Ionuț ca să-și vadă iubita, fără știrea fratelui său de cruce și a fraților săi Jderi, întră în mari încurcături, din care e salvat de toți frații Jderi. Pe această intrigă maestrul a ridicat o lume trecută de mult în praful cronicilor la o viață a ceea, cu personajii viii și nu din carton și mucava, ca majoritatea eroilor romanelor istorice, și mai ales — și aci e marele talent al maestrului — toți eroii n'au nimic din romantismul eroic al romanelor istorice, ci sunt oameni blajini, dar vânjoși, ca și strănepoții lor de pe valea Troțușului și a Sucevei.

Ion Lascu: „Cooperativa școlară“. Arad. Tipografia Diecezană — Lei 25.

Dl. I. Lascu face parte din pleiada de tineri învățători, grupați în jurul „Tribunei Învățătorilor“ și cari caută, ca odată cu înțelegerea lup'ei pentru revendicările profesionale să activeze și pentru primenirea metodelor pedagogice, dar mai ales a școlii Cooperativele școlare nu sunt lucruri noi în școlile noastre. S'au mai făcut încercări — meritoase — de sigur, dar ne susținute de un spirit practic, ci create mai mult din spiritul nostru de imitare a străinătății și de tinerescul entuziasm, care ne aprinde pentru orice inovație.

Cartea dlui I. Lascu este un breviar practic pentru învățătorul cu dragoste de școala și școlarii lui și care vrea să lucreze practic, perzistent și cu folos practic. Deaceea dl Lascu nici nu face multă vorbărie, cu teorii și cu citate bogate ca mai toate lucrările pedagogice, cari au darul de a nu încălzi pe nimeni, ci doar a adăuga merite în plus la statul personal, ci explică până la cel mai mic amănunt modul de constituire și de funcționare a unei cooperative școlare. Bibliografia școlară s'a îmbogățit c'o carte de real folos.

(m. o.)

„Miresme din Banat“, însemnări, de Dridri Goroniță. Timișoara.

Numele autoarei ne era cunoscut dela „ședințele „Altarului cărții“, unde spiritul bănățean se plasa în fruntea discuțiilor din orele închinare acestui „Altar“. In cele 130 de pagini, intitulat „Miresme din Banat“, pulsează o inimă de femeie înțelegătoare — o prietenă a celor slabi și o admiratoare a celor avântați spre frumos, chiar cu riscul propriei lor vieți.

Sunt în această carte minunate însemnări de război — vezi Ana Puia, și Prigoana — și cetitorul mai află în paginile ei o frumoasă rostuire a unor simple fapte diverse. Dialectul bănățean și-a găsit o neprețuită interpretă în dna. Dridri Goroniță și ultimile patru bucăți rămân modele de gândire și accent bănățenesc.

Scrisă fără pretenții, cartea dnei Goroniță marchează un început de literatură regională, în provincia unde spiritul e tot atât de sprinten, cât e de însuflețit jocul și de armonios cântecul.

„Versuri“, de Savin Constant. Ed. Fundația culturală regală „Principele Carol“, Craiova.

Colecția craioveană „Pământ și suflet oltelesc“, a strâns într'un volumaș de 32 de pagini, versurile suavului poet Savin Constant, mort în împrejurări atât de tragice într'o catastrofă de cale ferată. Pentru regretatul autor de versuri și proză ca arădani avem o atenție deosebită, ultimul său volum de proză umoristică intitulat „Autentice“, apărând în orașul nostru și anume în editura „Semănătorul“, pe când era condusă de poetul Aron Cotruș.

Placheta editată abia acum de-o instituție oltească, ne amintește pe acel Savin Constant, așa cum îl știam: delicat și inspirat.

„Iar voi tăceți! Mi-e drumul vieții lung
Și nu știu când și unde o s'ajung.
O! voi tăceți! Din gândurile mele
In noapte-au început să cadă stele.“

sau:

„Tovareșe, de cumva ai, îți cer
Să-mi umpli pipa veche cu tutun;
Vreau noaptea asta albă de Crăciun
Doar sufletul să-l încălzesc de ger.“

Amintirea regretatului poet, îmbrăcată în haina unei cărți, este un omagiu puțin obișnuit în zilele noastre. Oltenii singuri își știu cultiva eroii pe toate tărâmurile și din acest mare merit au tot dreptul să-și facă o fală.

„Cu privire la Franz Ferdinand“, de Const Graur.

Cunoscutul gazetar d. Const. Graur a scris o carte de actualitate. Și era natural să fie așa, autorul fiind prea mult gazetar și prea puțin publicist. Cartea cuprinde șase sute de pagini, și un mare număr de clișee, reprezentând figurile epocii aceluși nenorocit Franz Ferdinand, mort în chip atât de tragic în preajma războiului mondial.

D. Const. Graur a făcut o operă de necontestată valoare istorică, cu referire la cauzele cari au determinat cataclismul din toamna anului 1914; **cauze** cari în cartea dlui Graur se reduc la proporția unor prea mult căutate **pretexte**. Dar cartea dlui Graur mai are un mare merit din punct de vedere al actualității, așa cum am spus mai sus. Viena din preajma anului 1914 nu era altceva decât ceiace este astăzi Berlinul și Roma: un centru de măsluire al libertăților și un vast laborator de combinații pentru distrugerea civilizației. Ei bine, autorul cărții de care ne ocupăm a găsit că motorul centrului vienez în epoca pe care o descrie a fost acel principe habsburg, dotat cu tot atâtea ambiții câte planuri avea; fără a-și da seama de contradictoriul dintre ele.

Aceasta s'ar părea la prima cetire a cărții, atunci când lectorul ținând cont de titlulă vrea să desprindă întreaga figură a prințului, căzut victimă propriilor sale planuri politice, situate, pe planuri total opuse tradiției dela curtea imperială vieneză. Aprofundând însă cetirea documentelor,

sistematic aranjate de autor, vedem că motorul era cu totul altul; persoana lui Franz Ferdinand jucând simplul rol al scânteii, menită să distrugă însăși motorul și să complice situații nebănuite.

Dacă nu era Franz Ferdinand, politica vieneză trebuia să inventeze un pretext, care ridicat la rangul la „mare caz“, era chemat să dea foc Europei acelei epoci. Și pentru documenten area „pretextului“, d. Const. Graur scrie șase sute de pagini emoționante și pline de tâlc, ajungând la cea mai logică concluzie: **dictaturile din toate timpurile s'au stârșit în necându-se în propriul lor sânge.**

Cartea dlui Const. Graur, merită o atenție deosebită, cuprinzând în ea învățăminte de-un real folos omenirii. Scrisă într-un stil gazetăresc și complectată cu interesante documente, această carte nu trebuie să lipsească din biblioteca niciunui intelectual. Nu este vorba în paginile ei numai de tragedia omului Franz Ferdinand ci de rostul vieții noastre a tuturor.

(a. n.)

REVISTE

Fruncea revistă de afirmație bănățeană e în continuu progres. Dl. Ing. Ivan se dovedește un om de bun gust. Felul, cum caută să ridice acest magazin al vieții bănățene la nivelul celor europene e spre lauda dsale. Articole variate și de actualitate, o propagandă turistică pentru frumusețile naturale din munții Bănatului, fotografii admirabile reușite, precum și gravuri în linoleum de talentatul artist arădan Virgil Mihulin, atrag și încântă ochii cititorilor. Bănatul poate fi mulțumit.

Transnistria, tribuna românilor de peste Nistru și Bug, este mai mult un strigăt dureros al celor scăpați din marele necunoscut, — care este republica Sovietelor, — în ajutorul fraților, cari au rămas să îndure chinurile unei desnaționalizări și deposedări făcute fără nici o milă, sau pentru refugiații deacolo, cari rătăcesc fără nici un ajutor de la nimeni și veșnic suspectați de toată lumea. Republica autonomă de peste Nistru are un teritoriu de 7516 Klm. p. și o populație de 546 mii de locuitori. Comunizarea pământurilor după planul de 5 ani a produs mari nemulțumiri și nedreptăți, într'un ținut, care n'a avut timp să-și manifesteze etnicul său aparte. Mii și mii de țărani români (moldoveni) au fost exilați în Siberia, sau omorâți, dacă nu se supuneau sau nu puteau scăpa fugind dincoace de Nistru. Aceleași sisteme ca pe vremea țarismului, puse în slujba unui ideal, care vrea fericirea omenirii Dl. I. Zafur face un apel călduros pentru ajutoarea acelor naufragiați după furtuna bolșevică. Impreună cu dsa o seamă de moldoveni transnistrieni, refugiați și ei, caută să atragă luarea aminte a intelectualilor și a conducătorilor statului asupra problemei populației românești de peste Nistru. Sunt articole edifica-

toare, prin documentările lor. E o revistă care pune o problemă, nebănuită de mulți și a cărei rezolvare cere timp. Ne bucurăm că strigătul lor pornește din Clujul luptelor naționale și sperăm că revista lor va lămuri și va da răspunsuri multor întrebări, creind astfel curentul necesar câștigării inimelor românești pentru soluționarea problemei transnistriene.

Plaiuri Săcelene (an II nr. 7.) continuă prin pana dlui Victor Tudoran și a colaboratorilor dsale, strădaniile pentru ridicarea și culturalizarea ținutului săcelean. În această direcție articolul „Rostul Intelectualilor“ al dlui Victor Ion Critu, ține să tragă linia de conduită pentru ceiace ar trebui să facă și să fie intelectualii săceleni și în deobște intelectualii oricărui sat. E o problemă, pe care ar trebui să și-o puie orice intelectual pentru satul lui natal.

Și astfel de sigur începutul bun dat de echipele Fundației Regale va prinde rădăcini și va da roadele scontate. Almintrelea satele modele visate de inițiatorii mișcării de regenerare a păturii țărănești, tind să se mențină atât timp cât vor avea în mijlocul lor echipierii streini. Deaceia rostul intelectualilor locali și mai ales al concetățenilor rostuiți pe alte meleaguri e cu mult mai presus de o duioasă aducere aminte și de dăruirea vreunui mic obol la țirnosirea bisericii sau la ridicarea unei școli. Articolul dlui V. I. Critu ar trebui să dea tuturor ocazie de a sta puțin de vorbă cu propria lor conștiință.

Pământul (an IV No. 105, 106) e încă o ilustrare a celor spuse despre Plaiuri Săcelene. Dl. Eug. Cialic editând „Pământul“ face pentru întreg ținutul Călărașilor, mai mult decât politi-

cieni tuturor partidelor din întreg județul. Ținuta tinerească și inteligentă a revistei ar putea fi model pentru orice revistă provincială.

Progres și Cultură, an III No. 6, revista asociației învățătorilor din Târgul-Mureș, a părăsit cu totul preocupările literare și s'a dedicat numai problemelor pedagogice și intereselor profesionale.

Orientări, an IV No. 7—8, Moinești. Am luat cu uimire, dar și cu neîncredere această revistă ajunsă în al 4-lea an de existență. O revistă la Moinești? Amintirea mă întoarce cu 12—13 ani în urmă, când mi-am așezat popasul unei peregrinări estivale în acest orașel șters cenușiu și murdar. Toate neplăcerile unei nopți petrecute la „hotel”, mi s'au redeșteptat într-o înfiorare plină de revoltă a pielii. Și deaceia am străbătut cu ochii cuprinsul acestei reviste, nereținând nici un nume și nici un titlu. Dar m'a oprit subtitulatura revistei: Apare sub auspiciile asociației culturale „Orientări” afiliată cu „Gh. Cosbuc”. Revista este monitorul unei asociații culturale cari numără peste 40 de membri fondatori și cu un număr tot atît de mare de aspiranți. Într'un tirgușor, care e și moldovonesc, o asociație așa de activă, judecînd după sumarul și anii de apariție a revistei, e o raritate. „Orientări” spulberă orici ideie preconcepută despre provincie și mai ales despre acele tirgușoare, despre care, întrebat, n'ai putea alcătui mai mult de o propoziție, cu conținut geografic foarte vag. În numerile de vară, revista aduce interesantul reportaj istoric al dlui C. R. Crișan, care pare a fi sufletul acestei asociații și material foarte variat în proză și versuri. Ne vom spune din nou cuvântul după ce vom fi urmărit mai cu atenție această revistă.

Gând nou transilvănean e o revistă ce apare de curînd la Odorhei. Dacă inițiatorii ei au avut gând să dea acestui ținut puțin românesc o revistă românească, le laudăm buna lor intenție, dar atunci puteau să deie acestei reviste orice nume: Făclia Transilvaniei, Șoimul Carpaților sau Glasul Odorheiului. Dar nu „**Gând nou transilvănean**”!! Pentru că acest titlu e prea petențios pentru întreg cuprinsul acestei reviste, din care nu se degajă nici o urmă de gând nou, de gând care să fie cu totul altceva de cît a fost și este media gândirii transilvănene. Cu poeziile bune pentru abecedar ale dlui Radu Chirovici sau cu platitudinile lirice din articolele politice ale dlui H. Croitoru, ori cu poezia dlui George Danubia ne 'ntoarcem cu jumătate de veac înapoi. Unde ai văzut dle Danubia: „vulturi plutind în vid”? Deschide orice carte elementară de fizică, să vezi și dta ce poate „**pluti**” în vid.

Kimondom, Arad, an III No. 18—19 Sept. 1935 revista de reportaj al dlui Gh. de

Ferenczi aduce un bogat material ca totdeauna, în linia de condipiță ce și-a trasat-o Kimondom („O spun răs-picat” în trad. românească) este singura revistă ungurească antirevizionistă și nu i se dă de către pătura noastră conducătoare însemnătatea ce-ar avea-o de ex. o foaie revizionistă românească în Ungaria. Răspîndirea revistei dsale ar avea pețtru noi cei dela graniță de vest, dar și pentru Liga Antirevizionistă un argument în plus pentru teza românească și totuși nu e înțales de români și boicotat — de sigur — de unguri. Dar spre lauda dsale dl Ferenczi persevezează și cu încetul cercul din jurul dsale va fi tot mai mare. În numărul de pe Sept. dsa publică două frumoase poezii de Ady Endre în trad. dlui Oct. Goga. Inceputul e bun și cred că ar contribui și mai mult la o apropiere culturală maghiaro-română, dacă revista dsale va publica tot mai des traduceri în românește din poezii unguri și vice-versa. Schimbul acesta ar însemna primii pași spre o temeinică înțelegere. **m. o.**

„**Azi**” Iulie și August. Domnii Zaharia Stancu și Petru Manoliu au reușit să imprime mișcării noastre literare ritmul pe care îl merită. Presupus monopolizată de veștejita revistă ieșană, transplantată la București pentru înviore precum și de anexa ei bucureșteană, unde conduc cei cari nu cunosc poeziile unui Săulescu, mișcarea literară nu se putea oglindi cetitorului în adevărata ei formă.

A trebuit să vină două mari talente tinere: Petre Manoliu și Zaharia Stancu — publiciști consacrați și gazetari gustați de publicul cetitor — cari și-au pus tot avântul tineresc în subja unui scris cinstit și fără scopuri de comercializare.

Revista „**Azi**” ajunsă în al patrulea an de existență, devine tot mai cetită, grupând în juru-i tot ce literatura noastră are în momentul de față mai reprezentativ. În ultimul număr — vol. 19, No. 4 — d. Ion Călugăru iscălește „Oglinda nopții”, d. Petre Manoliu traduce cinci poezii din D. H. Lawrence; d. Virgil Carianopol notează f. frumoase „Insemnări de toamnă”; d. Oscar Lemnaru publică un interesant fragment din romanul în manustris „Adonis hădul” etc. Restul revistei e completat de bogate și numeroase cronici.

„**Luceafărul**.” No. 7 și 8. Străduințele dlui Aurel Cozma, la Timișoara, ni se par tot mai de admirat. O revistă de proporțiile celei editate de dsa. implică multă muncă și mai ales mulți bani. Aurel Cozma ne este cunoscut ca un muncitor destoinic și dornic de mai bine Opera pe care o face la Timișoara d. Cozma, îl pune în fruntea bănaștenilor de inimă.

Acest ultim număr, scos pentru vacanță, e mai bogat ca ori cînd și plin de interes localnic.

(a. n.)

INSEMNĂRI

Echipele de tineri entuziaști, cari și-au pus serviciile în slujba Fundațiilor Regale, pentru studierea și redresarea satelor, au poposit și în Sâmbătenii județului nostru. Sâmbătenii au găzduit și anul trecut o echipă de monografiști dela Institutul Social Banat-Crișana, cari au adunat date și au studiat o parte din realitățile acestui sat în vederea unei monografii. Echipele regale vin să desăvârșească opera începută. Ei caută ca pe bazele studiilor monografice de până acum să îndepărteze toate inconvenientele unei depline dezvoltări, să acomodeze pe săteni la noile cerințe de igienă socială și fizică, să-i reaclimatizeze unei vieți naționale, îndepărtându-se infiltrațiile și imitațiile streine, în vederea creerii unui sat model. Intențiile sunt din cele mai laudabile și vom urmări cu atenție realizările săvârșite. Ceeace dă o garanție de reușită încercărilor de până acum e că acestei echipe, prezidată de dl Sabin Manuilă, un fiu al acestui sat, i s'a atașat încă două elemente dintre cele mai bine dotate și care fiind localnice, vor putea urmări influențele, dar și ezitățile și vor duce lupta și după cele 3 luni de lucru a echipei. Aceștia sunt doi prieteni de-ai noștri, avocatul dr. Oct. Lupaș, cunoscut prin cercetările sale din trecutul cultural al Aradului și P. Popovici Bănișteanu, ale cărui schițe și nuleve publicată în „Hotarul” au fost o revelație-

In anul acesta s'au împlinit 20 de ani de când partidul național a rupt cu metoda pasivității în politica de revendicarea a drepturilor

românești și a pășit cu bărbăție la luptă aprigă și dreaptă. Faptul încadrat în mărunțișurile poliței de acum, a trecut neobservat. Ni se cuvine totuși nouă, Arădanilor, să relevăm acest fapt, pentru că la memorabile lupte ce s'au dat atunci pentru alegerile de deputat din 26 Ianuarie 1905, din cei 8 candidați români, 3 au fost aleși în comitatul Aradului. Anume: Dr. Ioan Suciu la Boroșineu, Ioan Rusu Șirianu la Chișineu și Dr. Șt. Cicio Pop la Șiria.

Dintr'o carte editată la Budapesta (nu se specifică anul editării): **Cum am luptat?** și în care sunt narate luptele ce s'au dat în fiecare cerc electoral, reproduc următorul pasaj edificator:

„Ziua de Joi va rămânea zi istorică pentru cercul nostru și va umple cea mai frumoasă pagină din istoria luptelor noastre naționale. Invingerea noastră a fost glorioasă și precum au recunoscut-o chiar și contrarii: curată și impunătoare.

Fiecare din Voi v'ați împlinit datoria cu cu sfințenie și ați stat zeci de ciasuri nemâncăți și nebăuți în rânduri strânse pe lângă steagul nostru. Un ofițer al armatei noastre cu admirațiune mi-a zis, că popor disciplinat și de ordine ca voi n'a mai văzut la alegeri și că e fericit că v'a cunoscut.”

Cu aceste cuvinte le-a mulțumit alegătorilor săi deputatul cercului Șiria dl Dr. Ștefan C. Pop. Vom încerca în N-rul viitor al „Hotarului” o reamintire a acestui început de luptă de revendicare românească.

(m. o.)

NOTE

Discuții despre scrierea semnelor ortografice, despre lexic și gramatică, se aștern până și în coloanele ziarelor de tiraj, cu participarea, — de suflet a diletanțismului, care o nimerește de cele mai multeori, — și de catedră, a profesionistului, care când se încurcă în itele teoriilor uită să facă apel la bunul simț de acasă, cu care se resolvă de atâtea ori problemele când altfel sunt date exclusiv pe mâna specialiștilor.

Profitul însă nu vine în felul acesta nici pentru omul de mijloc nici pentru biata scriere românească, dualitate tiranică în folosul căruia se dă lupta. El este așteptat de la comanda unei autorități spirituale, dela un creator de viață și de forme noi, — care cu exemplul lui să impună o practică uniformă în jungla de atâtea controverse și teorii, a ortografiei noastre.

În orice caz discuțiile, oricât de sporadice și intermitente sunt — nu strică, mai cu seamă pentru locurile în care se scrie prea de curând cu prea multă desinvoltură, în derâderea puținelor reguli pe cari ne obișnuisem să le socotim elementare și acceptate, câștig de până aci, — de toată lumea.

Un mit, nimbează fruntea încinsă a unui cioban, de sub cerul cu jocuri de ape și lumini domoale, ale Olteniei. Și atâtea minți înciudate și inimi de obediență dispută ca pe al său, fiecare cu ce are mai convins în el, fenomenul maglavitean. Numai omul de vise, și poetul, ei tac.

Or, ar trebui spus și un cuvânt pentru ascunsa parte a omului, din care răsar toate credințele, din acea nevoie de bine, de frumos și de adevăr, pe care nimic nu o poate distruge în om, oricât de umil ar fi el. Și când nu o poate strânge în chingile de atâtea ori sterile ale tiparului, sau ale altor legi de tehnică cu drept de circulație legală în lume, omul cu palme bătătorile și inimă vie, își creiază lucrarea fanteziei sale, în liberă concurență cu fata morgână, fugoasă, inaccesibilă și primejdioasă ca un vânt de pustă. E dreptul lui de a visa și de a crea în imperiul cu mlaștini și liane, al fanteziei, după inima și mintea lui, care cere binele, frumosul, adevărul, deopotrivă cu cea mai luminată și trufașă civilizație.

Despre neaderența lui I. L. Caragiale, a picurat condeiul unui publicist câteva cuvinte pe hârtia contrariată a unor credințe de slânga, și unde de obicei problemele de rasă sunt trecute sub tăcere când nu sunt deadreptul înfruntate cu muștrări. Aceasta a făcut ca articolul să fie reținut peste destinul lui de efemeridă, mai îndelungat și în contradictoriu, — de toți acei cari au de spus o rezervă pentru fondul de simțire, — fiindcă asta interesează aci — al lui Caragiale. Și dacă se găsesc destui să puie în seama luhatecului geniu dela Ipotești o influență de emasculare a generațiilor de până aci, și cu tot ce au produs ele, dece se nu dăm libertate să ni

se semnaleze și un adevăr din tabăra cealaltă, unde trona o muză cu blazon de mucalit.

Adevărul nu supără, și pentru oamenii de bună credință, pentru cei cari mai zăresc posibilități noi de afirmare a genului românesc este prea evident, că fondul de omenie și de simțire nu a fost încă epuizat de înaintași. Și, cu deosebire, nu de Caragiale.

Spiritul de grup, în latura lui constructivă, își asumă inițiative pentru activități ce par să se excludă, dar cari demult au fost definite într'un înțeles ce le îngăduie nu numai să stea alături, dar să se promoveze chiar, în drumul lor spre o țintă comună. Putem plasa deci, aci, aceleași cuvinte de întâmpinare pentru o asociație a celor cari cred că au ceva comun cu slova tipărită, și găsec să coordoneze într'o întocmire de breaslă silița lor întru apărarea și dezvoltarea scrisului românesc, pe de margine de țară, — cât și pentru o tendință de a da drumetiei un așezământ local, pentru a putea lucra pe teren cu o mai eficace și strânsă disciplină de organizare a acestei porniri spre culmi de azur și prăpăstii.

Dacă își vor găsi în linia unui program viu înfăptuitorii, cari sunt solicitați de atâtea probleme în amândouă domeniile, lucrarea acestor asociații va legitima pe inițiatori din plin. — Sunt locuri cari cer muncă și spirit de jertfă.

(I. V.)

Cărți primite:

„Cooperativele școlare“ de I. Lascu, Arad. Tipografia Diecezană.
„Raluca“ de M. Axente. Mediaș, Editura Lanuri.

Reviste:

„Vestul“, Timișoara an VI No. 1403—1412. — „Națiunea Română“, Cluj an IX No. 64—68 — „Gazeta Antirevizionistă“, Arad an II No. 26—30, Iunie—August. — „Sentinela“, Chișineu-Criș an I No. 10, Iunie. — „Românul“ an III No. 115, București, 2 Iulie. — „Românul“, Arad an XVIII No. 16. — „Curierul“, Arad Iulie—Aug. — „Știrea“, Arad an V Iulie—Aug. — „Pagini Literare“, an II No. 2 3, 4—5 Iunie—August, Turda. — „Lumea Nouă“, an IV No. 6, 7 Iunie—Iulie, București. — „Transilvania“, an 66 No. 3 Mai - Iunie, Sibiu. — „Pământul“, an IV No. 105, 106 Iunie—Iulie, Călărași. „Orientări“, an IV No. 5 Mai, Moinești, jud. Băcău. — „Freamătul Literar“, an III No. 4—6, Siret (Bucovina). — „Plaiuri Săcelene“, an I No. 7 Iulie, Satul-Lung, Săcele, jud. Brașov. — „Fruncea“, an II No. 25—27 Iulie - August, Timișoara. — „Transnistria“, an I No. 3—4, 5 -6 Mart - Iunie, Cluj. — „Libertatea“, an III No. 13—16 Iulie—August, București. — „Viața Basarabiei“, Chișinău Iulie - August. — „Revista Vremii“, Galați August. — „Gând nou transilvănean“, an I No. 3 5, Odorhei. — „Femeia Satelor“, an I No. 6 Iunie, Deva. — „Zâmbet de soare“, No. 12—13 Primăvara—Vara 1935, con. Ursoaia, jud. Olt. — „Kimondom“, an III No. 18—19 Septembrie, Arad. — „Banatul Literar“, an I No. 9—10 Mai—Iunie, Caransebeș. — „Blajul“, an II No. Iunie - Iulie 1935, Blaj.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LEI 10.—

CONCORDIA
INSTITUT DE ARTE
GRAFICE ȘI EDITURĂ
S. A ARAD